

Festival del film Locarno
Concorso internazionale

FAMILJELIV ÄR INTE ALLTID EN DANS PÅ ROSOR

DEN SISTA FAMILJEN

en film av JAN P. MATUSZYŃSKI

ANDRZEJ
SEWERYN

DAWID
OGRODNIK

ALEKSANDRA
KONIECZNA

ANDRZEJ
CHYRA

AURUM FILM presenterar i samproduktion med HBO EUROPE MAZOVIA FILM FUND LIGHTCRAFT UNIVERSAL MUSIC POLAND med stöd av POLISH FILM INSTITUTE
en film av JAN P. MATUSZYŃSKI "THE LAST FAMILY" med ANDRZEJ SEWERYN DAWID OGRODNIK ALEKSANDRA KONIECZNA ANDRZEJ CHYRA ljud JAROSŁAW BAJDOWSKI
KACPER HABISIAK MARCIN KASIŃSKI klippning PRZEMYSŁAW CHRUSCIELEWSKI smink TOMASZ MATRASZEK ANNA GORŃSKA kostym EMILIA CZARTORYSKA
scenografi JAGNA JANICKA medproducenter IZABELA ŁOPUCH ANTONY ROOT IWONA WUJASTYK ANNA SPISZ PIOTR GALON DANIEL MARKOWICZ JAN KUBICKI
foto KACPER FERTACZ manus ROBERT BOLESTO producenter LESZEK BODZAK ANETA HICKINBOTHAM regi JAN P. MATUSZYŃSKI
World sales NEW EUROPE FILM SALES Import och distribution FOLKETS BIO

FOLKETS BIO - KVALITETSFILM PÅ BIO OCH ONLINE

DEN SISTA FAMILJEN

Den polska konstnären Zdzisław Beksiński blev kultförklarad för sina oroande post-apokalyptiska verk. Privat var Beksiński en blygsam man som förde ett anspråkslöst liv i en liten tvåa i Warszawa tillsammans med sin fru Zofia och deras respektive mammor. Alldeles i närheten bodde den ständigt deprimerade sonen Tomasz som även han så småningom blev en kultfigur i Polen, med en karriär som DJ och framför allt som översättare av anglosaxisk film, bland annat Monty Python. En närgången familjeskildring som förtjänstfullt påminner oss om konsten att uthärda vardagens absurditet, livets orättvisor, oberäknelig kärlek och det skoningslösa slutet.

Zdzisław Beksiński är en mild man som lider av spindel-fobi, trots att hans sexuella fantasier är tämligen hardcore och hans måleri är påfallande dystopiskt. Viktigast är ändå familjen; den älskade hustrun Zofia, den neurotiske sonen Tomasz och parets åldrade mödrar.

Den klassiska musiken flödar i rummet medan Beksiński producerar konstverk som ger både ryktbarhet och en god inkomst.

Zofias hela tillvaro går ut på att hålla ihop familjen, vilket inte är särskilt enkelt när sonen Tomasz alternerar mellan våldsamma utbrott och förtvivlade självmordsförsök. De två gamla mammorna kräver också sitt.

Ett visst hopp om lite lugn föds hos föräldrarna när Tomasz börjar träffa tjejer och gör sig ett namn som radiopratare och filmöversättare. Men snart inser de att de även fortsättningsvis måste hålla ett ständigt vakande öga över sin son.

Beksiński hävdar dock att man kan inte förvänta sig att ett familjeliv ska vara en dans på rosor. Med videokameran på axeln dokumenterar Beksiński familjens samtliga förhållanden; den skruvade vardagen, konsten, sjukdomarna, de korta stunderna av harmoni, skratten, uppgörelserna och döden.

Regissören Regissören Jan P. Matuszyński är född 1984 och filmutbildad på Krzysztof Kieslowski Faculty of Radio and Television kompletterad med en dokumentärfilmsutbildning på Wajda School. *Den sista familjen* är hans långfilmsdebut.

Redan som tioåring blev han bekant med Beksińskis konst, när föräldrarna tog med honom på en utställning. Kanske inte den konst han idag uppskattar mest men tavlorna gjorde ett outplånligt minne. Men det var inte tavlorna som gjorde att Matuszyński ville göra filmen.

– Det var familjen som intresserade mig, säger han. Dels pappan och sonen, två fascinerande och komplexa personligheter präglade både av en nattsvart syn på livet och en absurd humor som för tankarna till Monty Python. Och sedan Zofia, hustrun och modern. Den som håller ihop det hela och ser till att det inte brakar samman. Egentligen den viktigaste personen i familjen.

I rollen som Zdzisław Beksiński ser vi Andrzej Seweryn som är ett känt ansikte i filmer av bland andra Wajda, Resnais och Spielberg.

– Jag lovade honom att det skulle kännas som något helt nytt, säger Matuszyński. Det var lite djärvt att säga till en skådespelare som varit med i Schindlers list. Men han trodde på mig.

MEET THE FAMILY

Skådespelerskan Aleksandra Konieczna som spelar Zofia besökte Stockholm i samband med de polska filmdagarna. Christina Höglund träffade henne i ett samtal om konsten, familjen Beksiński och polsk film idag.

Det är inte bara i Sverige vi kämpat med att frigöra oss från mästarnas filmskuggor. Och på samma sätt som Bergmanspöket mer och mer tappat sin kraft, sker just nu ungefär samma sak i Polen. Åtminstone om man får tro Aleksandra Konieczna, som tog hem utmärkelsen Bästa kvinnliga huvudroll vid Polens viktigaste filmfestival i Gdynia senast, för rollen som Zofia, fru till kultförklarade konstnären Zdzisław Beksiński i *Den sista familjen*.

– Det finns en grupp unga regissörer som äntligen frigjort sig från till exempel Andrzej Wajdas slagskugga. De har en annan bakgrund, en annan attityd, och de är inte fast i polsk politik och historia utan behandlar mer universella teman. I Wajdas filmer blev kommunismen som en egen person, i *Den sista familjen*, till exempel, utgör den bara ramen. Det där är verkligen tvärt emot hur det var innan, och det gör polsk film mer spännande och stark än på länge.

Många av de här regissörerna har också det gemensamt att de gjort dokumentärfilm. Precis som den unge Jan P. Matuszyński – född 1984 – som långfilmsdebuterat med den i mångas ögon bästa filmen 2016; om landets kanske mest kända, kontroversiella och omskvallrade konstnärsfamilj. Familjen Beksiński är dessutom den definitivt bäst dokumenterade, eftersom pappan, den hemlighetsfulle

men lätt demoniske Zdzisław, var besatt av att spela in alla sina samtal på band, även de mest intima, och han gjorde till vana att skriva ut varje detalj i sina dagböcker. Filmkamerorna och bandspelarna uppgraderades ständigt i den lilla tvåan i Warszawa och i *Den sista familjen* blir de en elegant markör över åren som går. Men det som fick människor att skvallra var inte vad som låg bakom Zdzisław Beksińskis ångestfyllda och apokalyptiska målningar, utan de märkliga dödsfall och självmord som inträffade i och i nära samband med familjen. Lite överraskande visade sedan det digra arkivmaterialet en oväntat varm familj med mycket humor, men samtidigt en ovanligt komplicerad relation mellan en far och en ständigt deprimerad son.

– Ja, jag är övertygad om att *Den sista familjen* har bidragit till att avdemonisera familjen Beksiński, säger Aleksandra Konieczna när hon i februari gästas Stockholm för den polska filmfestivalen Kinoteka.

– Nu börjar folk mer och mer känna empati med den här lite märkliga familjen, och istället tycka att det var sorgligt, det som hände.

Det öppna perspektivet och att publiken själva får dra sina slutsatser om vad som är orsak och verkan är kanske en av anledningarna till att *Den sista familjen* hyllats så varmt och setts av en halv miljon människor i Polen.

– Mycket för att vara den här typen av film, inflikar Aleksandra Konieczna.

Själv träffade hon familjen, som teaterstudent på 80-talet.

– Vår lärare var vän med Zdzisław Beksiński och han lät oss få komma till den lilla lägenheten för att se hur en riktig konstnär arbetar i sin ateljé. Det var verkligen ingen som gullade med en där; ”he was sociable as a terminator – very, very stiff”, beskriver Aleksandra stämningen och skrattar.

Zofia, vars person hon nu fått gestalta på film, serverade studenterna te.

– Det var vår enda kontakt med henne. Hon drog sig genast tillbaks till köket. Och hon var uppenbarligen en person som bara tog det utrymme som gavs åt henne. Om inte männen i familjen lät henne avsluta sin mening, då gjorde hon inte det.

Aleksandra säger att det för henne blev en riktig utmaning att jobba med den nedtonade Zofia:

– Privat är jag medveten, ambitiös och ganska bra på att vidga mina egna gränser, men nu behövde jag hitta en kvinna som liksom definierades i mellanrummet av två andra personligheter. En typisk hemmafru som dammade av tavlorna, men som inte förstod sig på dem. Någon som inte sökte bekräftelse, utan vars mål och mening var att vara ett stöd för sin man, och som inte hade några problem med att backa ett steg. Jag hittade nog min tolkning av Zofia i hur hon reagerade på andra, mer än att tänka på hur hennes egen person var. En riktig nedmontering, blev det.

Vad lärde du dig av henne?

– För mig blev det en upptäckt, det här med att gestalta en stoisk person. Jag inser nu att man visst kan leva så, och tycka att det är ett bra liv det också. ”De kommer ihåg mig när jag dör, det är fint. Och om de inte kommer ihåg mig så är det helt ok, det med.” Och kanske kan jag ändå lära mig något kring det där med att inte ha så mycket förväntningar på livet, inte bli bitter och ledsen om det man önskar inte slår in...? Det måste ju vara det svåraste i livet; att acceptera detta.

Eftersom så mycket är så väl dokumenterat; hur Zofia rörde sig och rökte och pratade, blev nästan det största jobbet i det ett år långa förberedelsearbetet att just frigöra sig från den verkliga personen. Ja, ”bevismaterialet” gjorde snarare skådespelarna lamstagna. Regissören blev till slut tvungen att uppmana Aleksandra, Andrzej Seweryn som spelar Zdzisław och Dawid Ogrodnik som gestaltar sonen Tomasz, att försöka förhålla sig till materialet som något som nödvändigt behöver silas genom stora hål. Och att de till varandra skulle förhålla sig ”som jazz”. Likt tre olika instrument med egna melodislingor i huvudtemat. För *Den sista familjen* berättas i helbilder, inklippsbilder var (oftast) inte ett alternativ. Turligt nog är de alla tre teaterskådespelare, med stor vana vid att förhålla sig till den stora bilden.

Aleksandras egen väg mot teaterscenen tog sin början när hon reciterade poesi på en tillställning som ung flicka. Någon tyckte att hon skulle börja i en teatergrupp. I familjen fanns annars ingen känsla för teater; pappa var snickare och mamma revisor och de bodde i en stad i bergen i södra Polen.

Nu, fyrtio år senare, är Aleksandra känd för de flesta polacker genom TV-serien *Na Wspólnej*, en inhemsk variant av *EastEnders* som rullat åtta år och kanske kommer göra det minst lika länge till. Hon gör rollen som Honorata

Leśniewska; ”en lite barnslig person, dum ibland, ständigt förvånad över sakernas tillstånd”.

Är hon ung, alltså?

– Ha, ha, ser jag ut som en ung kvinna? utbrister den femtioåriga Aleksandra, som i samma andetag säger att hon kunde välja vem hon ville vara när serien drog igång, och bestämde sig för en roll som hon skulle kunna leva med länge.

Hon har tillbringat större delen av sitt yrkesmässiga liv på tre olika teatrar i Warszawa, trots att hon varit ensam mamma – ”väldigt tröttande och inget att rekommendera” – till en nu tjugoårig dotter som går på filmskolan i Łódź. Pappan lever inte längre, men var filmregissör. Vi pratar plötsligt lite om döden, och samtalet hakar i det vi talade om när vi först sågs: om det finns någon speciell polsk humor? En svart, underfundig humor är hur som väldigt närvarande i *Den sista familjen*. För om kommunismen inte är en egen person i Matuszyńskis hyllade film, så är definitivt det lakoniska förhållningssättet till döden det.

– Jag har lite svårt att uttala mig kring om vi är speciella i vår humor, jag är ju polska och kan liksom inte jämföra med något annat. Men sant är nog att vi är ganska avslappnade i hur vi tänker kring döden. Jag tror att det polska folket, och kanske alla slaviska personer, har en ganska seriös bottenklang, men till syvende och sist tar vi ändå allt med en axelryckning. För vad kan man göra? Det enda vi kan vara säkra på är att livet förändras, och där är döden den yttersta utposten. Åtminstone vi polacker förhåller oss till döden precis hela livet, tror jag.

Det nya medieläget är också något alla förhåller sig till. Människor censurerar sig själva i allt högre grad.

– I det vanliga livet. Och när de gör film. Kanske finns det regissörer som vill berätta om den här situationen. Frågan är om de kommer att få några pengar till sina filmer. De gamla säger: ”Vi har varit med om det här innan och det borde inte vara så igen. Det är som en mardröm som kommer tillbaka.”

Jag frågar henne om vad som står närmast på hennes lista. Hon har regisserat ett flertal teateruppsättningar, skrivit själv, men ofta omarbetat klassiker och hon verkar stolt – ja, ögonen lyser i varje fall när hon berättar om när hon satte upp *Alice i underlandet* för vuxna, där Alice är femtio och kör full. Hennes ”kaninhål” börjar på akutintaget på sjukhuset.

Om hon får önska skulle hon regissera mer. Hennes yrkesliv delas mellan det som ger pengar (skådespeleri) och det hon är passionerad över.

– Som skådespelerska är jag alltid någon annans röst. När jag har ett stort behov av att berätta något som blivit viktigt för mig, då älskar jag att jag har möjligheten att tala med min egen röst.

Och när det gäller att tala jobbar Aleksandra Konieczna på bred front. Hon erkänner att hon har en annan ny passion också. För till för ett år sedan kunde hon inte uttrycka sig på engelska, utan hävdar att hon fick en total psykisk blockering om hon behövde slå sig i slang med någon i världen. Nu lär hon sig själv efter egen upparbetad metod:

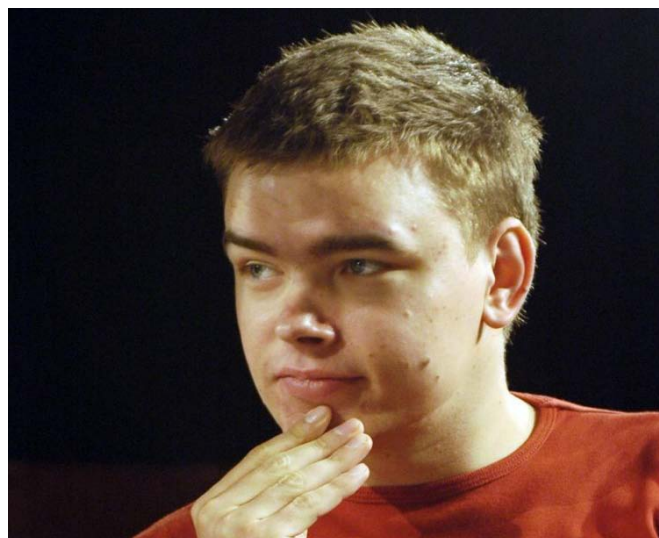
– Jag kollar på Paul Sorrentinos *The Young Pope*. Med undertexter. Jude Law!! Han är den absolut bäste läraren i engelska!

Christina Höglund

SKÅDESPELARNA

Andrzej Seweryn Zdzisław Beksiński
Dawid Ogrodnik Tomasz Beksiński
Aleksandra Konieczna Zofia Beksinska
Andrzej Chyra Piotr Dmochowski

REGI Jan P. Matuszyński
MANUS Robert Bolesto
FOTO Kacper Fertacz
KLIPPNING Przemysław Chrusciewski
PRODUKTIONSDESIGN Jagna Janicka
KOSTYM Emilia Czartoryska
LJUD Jarosław Bajdowski
..... Kacper Habisiak
..... Marcin Kasinski
PRODUCENTER Leszek Bodzak
..... Aneta Hickinbotham
PRODUKTION AURUM FILM©
ORIGINALTITEL Ostatnia Rodzina
SPRÅK Polska
LAND&ÅR Polen 2016
LÄNGD 123 minuter
FORMAT DCP
DISTRIBUTION Folkets Bio

Jan P. Matuszyński